קריטריונים להגדרת אתר/מקום

פרופסור אלי שטרן / קבוצת אבני מורשת

טבלת השוואה של אימוץ קריטריונים [1] להגדרת אתר/מקום

קריטריון	מועצה לשימור אתרים	אמנת בורה 1988 איקומוס	שימור מקומי בישראל [גבעתיים]	שימור מקומי בישראל [פרדס חנה]	רשימת המורשת של ארה"ב	רשימת המורשת של קנדה	רשימת המורשת של אנגליה	רשימת המורשת של יפן	רשימת המורשת של אוסטרליה
ערך/תרומה היסטורית									
קשר לדמות היסטורית									
ערך אדריכלי - עיצובי/אסתטי									
ערך מדעי									
ערך חברתי/קהילתי									
חותם של ראשונות									
תרומה להנצחת תקופה									
מאפיין תרבות והווי חיים									
ערך נופי/היסטורי									
ערך בשיטות בניה וחומרים									
ערך ספיריטואלי/אמונה/רגשות									
ערך אמנותי									
שלמות									
אותנטיות									

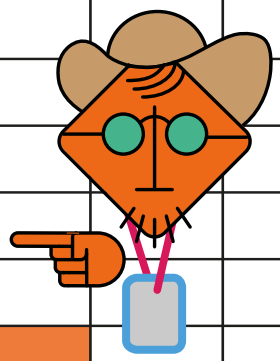

[1] יש לציין, כי כל הקריטריונים ותת הקריטריונים המוצעים בחוק התכנון והבנייה (תיקון 13) התשנ"א בקווים מנחים לפעולות השימור ברשויות המקומיות, מתבססים על, וכוללים את, כל שבעת הקריטריונים שהוצעו על ידי המועצה לשימור אתרים.

הסבר לקריטריונים

ערך/תרומה היסטורית: אתר המהווה עדות לארוע היסטורי בעל משמעות למדינה, ליישוב, או למחוז.

קשר לדמות היסטורית: אתר הקשור בחייה או בפעילותה של אישיות או קבוצת אנשים, שהשפיעו על תהליכים תרבותיים והיסטוריים.

חותם של ראשונות [ראשוניות]: אתר המהווה דוגמא לראשונות של תופעה מבחינה היסטורית, אדריכלית, חברתית, תרבותית, מדעית, טכנולוגית ואמנותית.

ערך אדריכלי: מבנה או מיכלול מבנים בעלי אפיון ארכיטקטוני, המייחד תרבות וסגנון בנייה.

ערך עיצובי ואסתטי: מבנה או מכלול מבנים המצטיינים ביופי, או בציוריות, כמו גם אתרים המצטיינים בייחודיות נופית ובשילובם בסביבה הקרובה.

תרומה להנצחת תקופה: אתרים ו/או מבנים המסמלים תקופה מסוימת שחלפה בעיר או במחוז.

ערך חברתי/קהילתי: ערך זה כולל את האיכויות אשר בעקבותיהן האתר הפך לחלק חשוב מזהות של קהילה, או הפך למוקד חברתי מקומי או כללי לפעילות רוחנית. הוא כולל בתוכו גם את הערכים הרגשיים והסמליים הקיימים לגבי האתר עבור קבוצות שונות באוכלוסיה.

ערך מדעי: אתר ממנו הופק או ניתן להפיק מידע לגבי היסטוריה/אנשים/חברות/תרבויות ו/או מקומות, והדַרגה שבה האתר תרם בעבר, תורם בהווה או יתרום בעתיד לפיתוח מידע חדש ומשמעותי.

ערך תרבותי ואורח חיים: אתר המאפיין תרבות חיים והווי של תקופה.
ערך בהדגמת שיטות בנייה, חומרים וטכנולוגיה: אתר בעל ייחוד בשיטות בנייה ושימוש בחומרים, המהווה נידבך היסטורי בתרבות הבנייה.

ערך ספיריטואלי, אמונה ורגשות: אתר בו התרחשה פעילות ספיריטואלית ו/או פעילויות הקשורות למנהגי אמונה כמו גם אתרים המעוררים רגשות קרבה ושייכות אצל בני אדם.

ערך אומנותי: מבנים או אתרים בעלי משמעות אומנותית.

ערך נופי: אתר בעל ערך נופי היסטורי.

מידע לפעילים במיזם "אבני מורשת"

הערות כלליות

// הקריטריונים המוצעים להיכלל במאגר המידע לצלמי ומשתתפי מיזם "אבני מורשת" הם המרביים שהוצגו בלוח ההשוואתי לעיל. ביוון שהכוונה לעסוק במיוחד באתרים שאינם במסגרת מוסדרת, ו/או באלה המוגנים סטטוטורית, בהחלט יש מקום לכלול גם קריטריונים שמעבר לאלה הבאים לידי שימושה של המועצה לשימור אתרים. ביוון שמדובר בעיקר באתרי מורשת מקומיים, אינני מציע לכלול את הקריטריונים האוניברסליים של שלמות ואותנטיות.

// "חבילת" המידע המוצעת להלן גם היא מרבית ולכן חשוב למלא עבור כל אתר רק את מה שרלוונטי, או ידוע לגביו.

// מוצע לעיין באתר של מנהל התכנון העוסק ב־"שימור מורשת תרבות", גם על מנת לשאוב מידע על האתרים המופיעים במפות המערכת הממוחשבת שלהם וגם על מנת לזהות אתרים מוגנים לעומת כאלה שאינם מוגנים.

מכלול המידע המוצע

עבור כל אחד מאתרי המורשת הפוטנציאלים מוצע לכלול את המידע שלהלן.

פרטים ומידע על האתר

שם האתר או מהותו
סיווג טיפוֹלוֹגי ופירוט מהותו [ע"פ דגם מייצג של תכונות משותפות]
מיקום/כתובת [להגעה ברכב/ברגל]
מידע היסטורי במידה וידוע
מידע רלוונטי מאוכלוסייה מקומית
שימוש נוכחי

טיפוֹלוֹגיה למורשת מוחשית

הטיפולוגיה מיועדת לסיווג אתרי מורשת המדווחים מהשטח על מנת שיכללו במאגר המידע של 'אבני מורשת'. בהתאם, הסיווג הטיפולוגי בנוי על הגישה הסובייקטיבית של דיווח כדוגמת המשפט הבא: "**במחוז** [ציון שם המחוז לרבות מיקום ספציפי] **נמצא אתר** [יצוין הסיווג המבני שלו] **מתקופת** [יצוין הסיווג העיתי שלו] **ששימש, או משמש, ל־**[יצוין הסיווג התוכני שלו]".

הסבר לסיווגים

מחוז: החלוקה הגאוגרפית המוצעת היא: צפון, חיפה, יהודה ושומרון, ירושלים, תל אביב, מרכז, דרום.

בניינים: כל אלה שנועדו לשמש אכסניה לכל סוג של פעילות אנושית.

מתקנים: קונסטרוקציות תפקודיות הכוללות בעיקר תשתיות מסוגים שונים (למשל: גשרים, דרכים סלולות, בארות, אמות, מתקנים חקלאיים, וכד').

אובייקטים: מבנים ייעודיים כגון גַלעדים, פסלים, מתקני שתייה, שרידי מכונות ומתקני תעשייה, וכד'.

אתרים/מתחמים: בתי עלמין, אתרי כרייה, נכסים הקשורים לאדם מסוים – כאלה המתפרסים מבחינה מרחבית על שטח יחסית רחב.

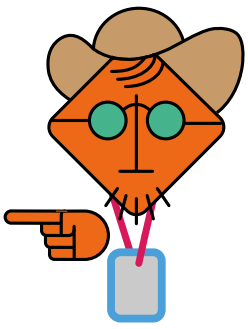

סיווג עיתי:

ארכיאולוגי: כל מה שקדום לשנת 1700 לספירה.

היסטורי: כל האתרים שמתוארכים בין השנים 1700 ל־1948.

עכשווי: כל האתרים המתוארכים אחרי 1948.

סיווג תוכני: מהות האתר מבחינת שימושו ו/או תפקודו.

תרשים סיווגים

סיווג מחוזי

- צפון
- חיפה
- יהודה ושומרון
- ירושלים
- תל אביב
- מרכז
- דרום

סיווג מבני

- בניינים
- מתקנים
- אובייקטים
- אתרים-מתחמים

סיווג עיתי

- ארכיאולוגי
- היסטורי
- עכשווי
  - פעיל
  - לא פעיל

סיווג תוכני
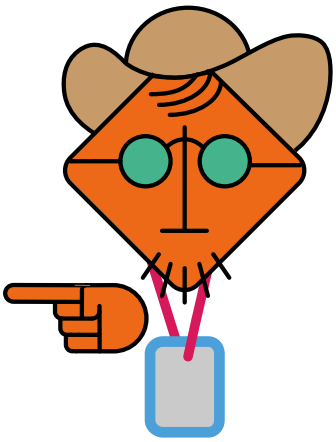
- חקלאות
- תעשייה
- מגורים
- מסחר ותיירות
- תנועה ותחבורה
- תשתית הנדסית
- אומנות
- זיכרון והנצחה
- דת ומסורת
- טבע/נוף
- מעורב